

KNJI ŽE VNO ST IRE VO LU CI JE

ZNANSTVENI SKUP
S MEĐUNARODNIM
SUDJELOVANJEM

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
VIJEĆNICA
ZAGREB, 29. XI. – 1. XII. 2022.

PROGRAMSKA KNJIŽICA

Organizacijski odbor

izv. prof. dr. sc. Marina Protrka Štimec, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

doc. dr. sc. Zrinka Božić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. Aleksandar Mijatović, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

doc. dr. sc. Andrea Milanko, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

doc. dr. sc. Ana Tomljenović, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dr. sc. Zvonimir Glavaš, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Mirela Dakić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

PD dr. sc. Davor Beganović, Sveučilište u Tübingenu

izv. prof. dr. sc. Predrag Brebanović, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu

prof. dr. sc. Pavle Milenković, Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu

dr. sc. Ivana Perica, Sveučilište u Beču

prof. dr. sc. Tanja Petrović, Inštitut za kulturne in spominske študije, Ljubljana

prof. dr. sc. Bojana Stojanović Pantović, Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu

O projektu

Konferencija *Književnost i revolucije* organizirana je kao završna konferencija projekta Hrvatske zaklade za znanost *Književne revolucije* (IP-2018-01-7020).

Projekt je usmjeren na istraživanje naslijeđa avangarde u književnom i društvenom polju, polazeći prije svega od suvremenog, kritičkog razmatranja historijske avangarde u širem srednjoeuropskom i južnoslavenskom kontekstu. Cilj projekta je razvoj temeljnih znanja i teorijsko-metodološke paradigme za razumijevanje i analizu koncepata književnih revolucija utemeljenih u estetskoj autonomiji književnosti. Glavni su ciljevi projekta identifikacija pretpostavki koje su omogućile avangardnu književnu revoluciju i opis tekstualne mreže simboličkih i političkih praksi koje zajednički tvore revolucionarni, emancipacijski potencijal književnosti. Imajući prije svega pred sobom raznolike manifestacije avangardne književne revolucije u tekstovima kanonskih autora hrvatske i srodnih književnosti, istraživačke aktivnosti i znanstveni doprinosi projektnog tima raspoređeni su u tri zadana fokusa:

1. novi opis poetike kanonskih pisaca (pjesnika, prozaika i dramatičara) hrvatskog modernizma;
2. iznalazak teorijske i metodološke platforme za istraživanje koncepata i praksi koje generiraju emancipacijski potencijal književnosti te daljnja istraživanja povijesti avangarde;
3. redefinicija i ponovno pozicioniranje avangarde kao transhistorijskog koncepta u novijoj povijesti književnosti.

Voditeljica projekta je izv. prof. dr. sc. Marina Protrka Štimec, a članovi su: prof. dr. sc. Aleksandar Mijatović, doc. dr. sc. Zrinka Božić, doc. dr. sc. Andrea Milanko, doc. dr. sc. Ana Tomljenović, dr. sc. Zvonimir Glavaš i doktorandica Mirela Dakić.

O konferenciji

Uzimajući u obzir načine na koje se unutar umjetničkog polja, prije svega kroz književne prakse, generiraju radikalne političke i poetičke promjene, na konferenciji nas zanimaju analogni procesi i odnosi u povijesnim revolucionarnim godinama. U kojem su odnosu književne revolucije i smjene paradigmi: književna povijest, modeli, tipovi, koncepti jezika i literarnosti, autorske prakse i poetike? Je li moguće ponuditi redefinicije i nova čitanja avangarde kao historijskog, transhistorijskog i nadnacionalnog pojma?

Kako autorske poetike u odnosu prema promjenama koje se zbivaju unutar književnog polja dugoročno mijenjaju strategije govora, pisanja i šutnje, oblikuju predodžbe i političke pojmove zajednice, reflektirajući smjer povijesnih procesa? Na koji način se pritom ostvaruje emancipacijski potencijal književnosti, a na koji način funkcioniraju radikalne promjene u poetskom izrazu? U kojem odnosu prema konceptima utopije i optimalne projekcije stoje pojedinačne autorske hereze te kako iz toga grade vlastite šire zahvate u polju? Koja je pritom uloga kritike, a koja književne povijesti i teorije? Veselimo se ovoj prilici za zajednički rad i diskusiju o ovim kompleksnim i relevantnim temama.

PROGRAM

UTORAK, 29. studenog

8:30 – 9:00 Registracija sudionika

9:00 – 9:15 Otvaranje skupa

9:15 – 10:00 Plenarno predavanje – **Predrag Brebanović**: Markove sablasti

10:00 – 10:15 Rasprava

10:15 – 10:30 Stanka

10:30 – 11:30 Avangarda Krležiana I

Davor Beganović: Pravna revolucija: Krležin roman *Na rubu pameti* čitan u kontekstu pravne i socijalne rasprave tridesetih

Zvonimir Glavaš: Domobran Trdak pred Kraljevskom zemaljskom vladom: o slovu Zakona i demokraciji slova u Krležinu *Hrvatskom bogu Marsu*

Lana Molvarec: Izvana zelen, iznutra crven? Krležin zeleni kader
Rasprava

11:30 – 11:45 Stanka

11:45 – 12:45 Avangarda Krležiana II

Maša Kolanović: Predatorstvo kapitalizma i literarni novum: povijesne indicije za ekonomsku analizu Krležine drame *Kristofor Kolumbo*

Ana Tomljenović: Revolucionarni glas: Krležin neprijatelj naroda

Igor Medić: Heretička tumačenja – Krležine legende o Isusu
Rasprava

12:45 – 14:00 Ručak

14:00 – 15:00 Revolucija i utopija I

Ivana Perica: Revolucije i književne evolucije: prva faza Sukoba na ljevici (1928–1933)

Milka Car: Postimperijalna i postrevolucionarna beznadnost: o romanima Ervina Šinka *Optimisti. Roman jedne revolucije* i *Roman jednog romana. Bilješke iz moskovskog dnevnika od 1935. do 1937. godine*

Jelena Lalatović: (Re)vizija revolucije: jugoslovenska reinterpetacija Plehanova i nova tumačenja socijalističkog realizma
Rasprava

15:00 – 15:15 Stanka

15:15 – 16:15 Revolucija i utopija II

Slaven Jurić: Globalizam, simultanizam, revolucija u Cesarčevim *Stihovima*

Bojan T. Čolak: Gavrilo Princip kao pesnička inspiracija

Iva Tešić: Tema smrti u prozi Josipa Kulundžića
Rasprava

16:15 – 16:30 Stanka

16:30 – 17:30 Feminizam: poetika i aktivizam

Stanislava Barać i Tijana Matijević: O estetskoj revoluciji i političkoj subjektivizaciji: jugoslovenska ženska književnost 30-ih godina dvadesetog veka

Jelena Milinković: Revolucija u jugoslovenskoj feminističkoj štampi (1918–1940) i njene književne manifestacije

Danijela Lugarić: Kraj postsovjetske Rusije: feministički aktivizam 2022. i nasljeđe revolucija
Rasprava

20:00 Promocija knjige *The Community in Avant-Garde Literature and Politics* Zrinke Božić

SRIJEDA, 30. studenog

9:00 – 9:45 Plenarno predavanje – **Lada Čale Feldman**: Prvo tragedija, a tek onda farsa? Revolucija i njezin (književni?) *genus proximum*

9:45 – 10:00 Rasprava

10:00 – 10:15 Stanka

10:15 – 11:15 Avangarda kao revolucija I

Christine Magerski: Avangarda kao socio-estetski pojam

Suzana Marjanić: Revolucija svakodnevnoga života i zelene politike – izvedbe ideja i protesta: lokalni kontekst

Lujo Parežanin: Fetišizam modernističke forme kao deradikalizacija avangarde

Rasprava

11:15 – 11:30 Stanka

11:30 – 12:30 Avangarda kao revolucija II

Aleksandar Mijatović: Novo kao (ab)norma(ino) u manifestima Ulderika Donadinija

Pavle Milenković: Pričanje priče i poredak: roman u službi kontrarevolucije

Mirela Dakić: Roman u revoluciji pjesničkog jezika

Rasprava

12:30 – 14:00 Ručak

14:00 – 15:00 Književnost kao revolucija

Tomislav Brlek: Revolucija u pjesničkom jeziku: Jure Kaštelan

Andrea Milanko: Književna involucija: Marinković i Adorno

Marina Protrka Štimec: Neo/avangardni Ujević

Rasprava

15:00 – 15:15 Stanka

15:15 – 16:15 Estetika i prakse otpora

Željko Milanović: Volja da se bude protiv u romanu *Isušena kaljuža* Janka Polića Kamova: sveobuhvatna emancipacija od prakse do ironije

Dubravka Zima: Revolucija za djecu: avangarda i dječja književnost

Tanja Petrović: Revolucija i (i)racionalno: književni životi nepriznatog revolucionarnog pesnika

Rasprava

16:15 – 16:30 Stanka

16:30 – 17:30 Književnost i doba revolucija

Suzana Coha: Hrvatska književnost i kultura od Francuske revolucije do Proljeća naroda

Tea Rogić Musa: Izvornik i njegov prijevod između dviju revolucija: *Pan Podstoli* Ignacyja Krasickoga u prijevodu Adolfa Vebera Tkalčevića

Marijan Dović: Ivan Cankar i cenzura: od dekadentne *Erotike* do socijalističkih *Sluga*

Rasprava

20:00 Promocija zbornika *Teorija lirike* (ur. Andrea Milanko)

ČETVRTAK, 1. prosinca

9:00 – 9:45 Plenarno predavanje – **Marina Gržinić**: Neo-avant-garde, revolution, capitalism, socialism: Black American revolution, punk and LGBT poetry and literature in socialism, rap in post-socialism, trans in the global capitalist world

9:45 – 10:00 Rasprava

10:00 – 10:15 Stanka

10:15 – 11:15 Post i neo

David Šporer: Antimodernizam, postmodernizam i konzervativna revolucija

Boris Koroman: Promjene u polju kulture i hrvatski roman 21. stoljeća

Miranda Levanat Peričić: Postjugoslavenska književnost i njezin plural – između privida revolucije i straha od restauracije

Rasprava

11:15 – 11:30 Stanka

11:30 – 12:30 Revizija i aliteracija

Tomislav Bogdan: Dinko Ranjina kao književni reformator

Matija Jelača: Teorija informacije i književnost – o revoluciji koja se nije dogodila

Zrinka Božić: Krugovi koji se šire

Rasprava

13:00 Ručak

SA

ŽE

CI

O ESTETSKOJ REVOLUCIJI I POLITIČKOJ SUBJEKTIVIZACIJI: JUGOSLOVENSKA ŽENSKA KNJIŽEVNOST 30-IH GODINA DVADESETOG VEKA

Stanislava Barać
Institut za književnost i umetnost, Beograd
stanibarac@gmail.com

Tijana Matijević
Institut za slavistiku Univerziteta Friedrich Schiller, Jena
tijana.matijevic@gmail.com

Analiza se bavi odnosom estetike i ideologije, odnosno literature i revolucije u pisanju jugoslovenskih autorki Milke Žicine (Velika Gradiška, 1902), Jelene Bilbije (Crni Lug kod Bosanskog Grahova, 1902), Fride Filipović (Sarajevo, 1912), Nadežde Ilić-Tutunović (Beograd, 1910) i Mitre Mitrović (Užička Požega, 1912). Sve autorke su (in)direktno bile uključene u rad KPJ i većinom su bile vezane za antifašistički feministički časopis *Žena danas*. AFŽ se i artikulisao u *Ženi danas* još u periodu 1936–1940, kao i kroz omladinske sekcije Ženskog pokreta, da bi se u ratu formalizovao, tj. ozvaničio. U analizi ćemo se baviti onim što bi se moglo nazvati levim (književnim) feminizmom, kao, između ostalog, kulturnom/ideološkom pojavom koja je i generacijski markirana (autorke rođene u rasponu od deset godina, 1902–1912). Rekonstruisaćemo vezu, tj. spoj revolucionarnog i književnog delovanja autorki, ispitujući da li su upravo granični, hibridni žanrovi u kojima su autorke pisale (feljton, reportaža, kratka priča sa elementima reportaže, autobiografski roman) omogućili to „integrativno autorstvo“ koje je otvorilo prostor *estetskoj revoluciji* (Rancière), a za nas danas mogućnost konceptualizacije novih književno-teorijskih alata za čitanje književne levice.

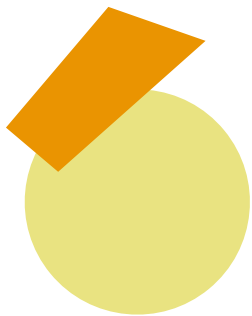
PRAVNA REVOLUCIJA: KRLEŽIN ROMAN *NA RUBU PAMETI* ČITAN U KONTEKSTU PRAVNE I SOCIJALNE RASPRAVE TRIDESETIH

Davor Beganović
Sveučilište u Tübingenu
davor.beganovic@uni-konstanz.de

Roman Miroslava Krleža *Na rubu pameti* na njemačkom je objavljen pod na prvi pogled čudnim naslovom: *Ohne mich. Eine einsame Revolution (Bez mene. Jedna usamljena revolucija)*. Određeni izvori vele da Krleža protiv tog naslova nije imao ništa. Možda zbog riječi revolucija. Uzme li se u obzir da Krležin ekspresionizam nudi jednu od najvažnijih polaznih točaka jugoslavenske avangarde, afinitet njegovih tekstova prema revoluciji i revolucionarnim temama bit će lakše shvatljiv. No i u različitim se periodima njegova stvaralaštva može primijetiti bitna razlika u obradi tih tema. Dok *Hrvatska rapsodija* nudi revolucionarni progres, oličen u slici vlaka koji se ne može i ne želi zaustaviti, *Na rubu pameti*, napisan dvadesetak godina kasnije, pripovijeda o razočarenju pojedinca koji ne pripada „revolucionarnoj klasi“, ali joj se osjeća bliskim. U toj je bliskosti središnji pojam „pravednost“ koji se odvaja od etičkoga sadržaja i dovođenja u pitanje neizdrživih socijalnih uvjeta i kristalizira u konkretnom pravnome postupku na čijem je primjeru diskrepancija između pravednosti i prava više nego vidljiva. Ta će spoznaja anonimnome pripovjedaču omogućiti temeljito sučeljavanje s institucijama sistema. Potresen nepravdom suda ugledni će advokat sve više otklizavati u ludilo dok se udaljava od svog socijalnog staleža. Na osnovu njegove uznapredovale destrukcije postaje jasna ne samo nepravdom prema nižim slojevima društva, već i nepravdom koja pogađa njega osobno pokazujući mu što se zbiva s onima koji se suprotstavljaju postojećim jurističkim konstantama. No samo njegovo duhovno ustrojstvo, kao da nam se veli, njegova melankolija i pesimizam, ne dopuštaju mu da ostane revolucionarom. Stoga je i njegova revolucija, paradoksalno, „usamljena“, okamenjena u stanju u kojemu je provedba revolucije – nemogućna.

DINKO RANJINA KAO KNJIŽEVNI REFORMATOR

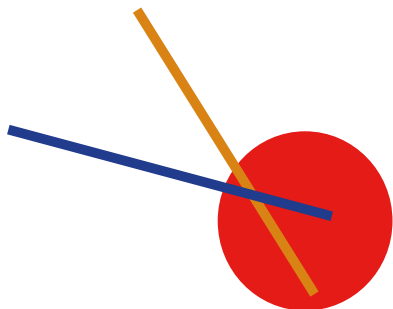
Tomislav Bogdan
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
tbogdan@ffzg.hr

Dubrovački pjesnik Dinko Ranjina (1536–1607) slovi za najvećeg eksperimentatora u hrvatskoj lirici 16. stoljeća. Njegovi su se eksperimenti i inovacije odvijali na nekoliko razina: tematskoj, metričkoj, stilskoj, na razini pjesničkoga idioma, a može im se pridodati i konceptualna razina, u smislu načina na koji se razmišlja o onim elementima književnoga djela koji su u najvećoj mjeri odgovorni za proizvodnju njegova estetskoga učinka. Ranjinini eksperimentalni zahvati, koji se u kontekstu dubrovačke književne tradicije doimaju gotovo revolucionarnima, ostali su bez izrazita odjeka u književnosti njegova vremena, ali se neki od njih smatraju anticipacijama mnogočega što će se događati u dubrovačkoj književnosti 17. stoljeća. U izlaganju će biti posebno razmotrene Ranjinine inovacije koje se tiču upotrebe novih pjesničkih oblika i načina grafičke prezentacije pjesama. Ponudit će se razmišljanja o poticajima za takve postupke što ih je Ranjina mogao pronaći u talijanskoj književnosti svoga vremena.

KRUGOVI KOJI SE ŠIRE

Zrinka Božić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
zrinka.bozic@ffzg.hr

Povijest književne teorije u puno je većoj mjeri povijest djelovanja njezinih kružoka, grupa, škola, nego što je rezultat individualnih doprinosa. Premda danas Teoriju nerijetko doživljavamo kroz individualne doprinose iznimnih pojedinaca koji su u tržišnom funkcioniranju polja intelektualne proizvodnje stekli znatan simbolički kapital, zaboravljamo da su mnoge velike ideje koje su revolucionirale polje, ne samo književne znanosti, nego i humanistike – proizišle iz specifičnih grupnih dinamika. One se rađaju iz zajedničkih interesa, održavaju se dijalogom i razmjenom (kritikom i polemikom podjednako), ovise o intelektualnoj klimi i, kako Silvi Salupere i Marina Grishakova primjećuju, „funkcioniraju kao fragilne heterogenosti konstantno na rubu raspada“ istodobno prizivajući na ulaganje dodatnog napora u vlastiti opstanak. Poput avangardnih umjetničkih grupa, okupljale su se i nestajale s ciljem da mijenjaju polje vlastitog djelovanja, a katkada i puno šire – način na koji promatramo svijet. Cilj je ovog izlaganja ukazati na povezanost avangardnih kolektivnih umjetničkih praksi i funkcioniranja teorijskih škola i krugova. Kakva je njihova dinamika i jesu li im ambicije istovjetne? Je li slučajno bjeloruski Vitebsk okupio Maljeviča, Chagalla, Bahtina, Vološinova i druge – ili je nešto drugo bilo u pitanju? Što s Moskovskim i Praškim krugom ili grupom oko *Tel Quel*a? Jesu li se sa zalazom avangarde 1920-ih i 1930-ih teorijski krugovi prestali širiti?

MARKOVE SABLASTI

Predrag Brebanović

Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu

brebanov@eunet.rs

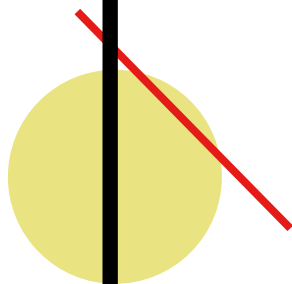
Nakon uvodnog osvrtu na prećutanu 120-godišnjicu rođenja Marka Ristića (1902–1984), u izlaganju se o osnovnoj težnji istorijskih avangardi – da se povežu umetnička i socijalna revolucija – govori iz perspektive jugoslovenskog iskustva, ali uz zahvatanje šireg konteksta i oslanjanje na (filozofski, filološki, te nadasve politički) „povratak Marxu“ koji je u knjizi *Spectres de Marx* (1993) izveo Jacques Derrida (1930–2004). Polazeći od prostorno i vremenski revidiranog shvatanja tzv. sukoba na književnoj ljevici, analiziraju se potom estetička ideologija i kulturna politika beogradskog nadrealizma, kao i njegove specifičnosti unutar svetske avangardističke tradicije. Završna zapažanja tiču se današnjeg statusa tog nasleđa, značaja koje ono ima za savremenu umetnost i savremenu levicu, kao i eventualnih budućih intelektualnih i političkih intervencija utemeljenih na njegovom baštinjenju.

REVOLUCIJA U PJESNIČKOM JEZIKU: JURE KAŠTELAN

Tomislav Brlek
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
tbrlek@ffzg.hr

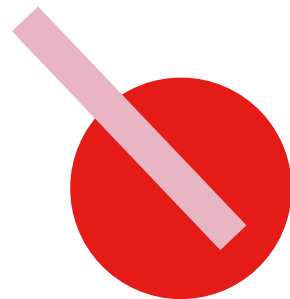
Da je revolucionarni značaj pisanja pogrešno tražiti u političko-klasnom i kulturno-simptomatičnom značenju, upozoravao je još Trocki: „Ali slabi, a *posebice nepismeni* stihovi ne stvaraju proletersku poeziju, *jer ne stvaraju nikakvu poeziju.*“ Adorno je pak opširno pokazivao kako se svatko tko napisano suditi po bilo kakvim kriterijima koji tom pisanju nisu imanentni „ponaša reakcionarno, čak i kad se zaklinje progresivnim parolama.“ Iste je dalekosežne i pogubne posljedice odbijanja estetske autonomije po revoluciju isticao i Kaštelan: „Tema, sama po sebi, izvan lirskog izraza, za poetiku nema značenja. Iz nerazumijevanja te činjenice, iz nerazumijevanja lirike kao jedinstvene kreacije, proizlazi i kriva pretpostavka borbe za idejnost u umjetnosti, kad se ta borba svodi samo na sadržaj ili tematiku, pa i onda kad je ona s moralnog, etičkog ili društveno-političkog aspekta opravdana.“ Polazeći od kapitalnih teorijskih uvida Julije Kristeve iz *La révolution du langage poétique* i razrade koncepta politike književnosti Jacquesa Rancièrea, u radu će se nastojati pokazati kako se Kaštelanova poetika konstitutivno suprotstavlja upravo načelima ključnim za osujećenje revolucionarnog potencijala pisanja, a koja posljednjih nekoliko desetljeća dogmatski vladaju u proučavanju književnosti: čitateljska identifikacija, tematska reprezentacija i generička kategorizacija.

**POSTIMPERIJALNA
POSTREVOLUCIONARNA
BEZNADNOST: O
ROMANIMA ERVINA
ŠINKA OPTIMISTI.
ROMAN JEDNE
REVOLUCIJE I
ROMAN JEDNOG
ROMANA. BILJEŠKE
IZ MOSKOVSKOG
DNEVNIKA OD 1935. DO
1937. GODINE**

Milka Car
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
mcar@ffzg.hr

Ervin Sinkó, Franz Spitzer, tj. Ervin Šinko, rođen 1898. u Apatinu u Austro-Ugarskoj Monarhiji i preminuo 1967. u Zagrebu, autor je iznimne biografije i svjedok prijelomnih događaja koji su obilježili 20. stoljeće, od revolucije u Budimpešti, gdje je s Györgyem Lukácsom bio jedan od vođa mađarske revolucije, do egzila u Beču te putovanja u Sovjetski Savez. Od 1938. do smrti boravi u Zagrebu, gdje je, nakon sudjelovanja u Narodnooslobodilačkom ratu, 1953/54. kao jugoslavenski pisac mađarskoga porijekla objavio opsežan roman *Optimisti. Roman jedne revolucije*, u kojem fiktivni lik Vertes odgovara Lukácsevoj autobiografiji. 1955. slijede autobiografski zapisi pod naslovom *Roman jednog romana. Bilješke iz moskovskog dnevnika od 1935. do 1937. godine*. Šinko bilježi „bespoštedno i potpuno doživljaj revolucije pun protivurječnosti“ (Šinko 1955) te nudi svjedočanstvo o revolucionarnim gibanjima na temelju kojeg će se rekonstruirati postimperijalna i (post)revolucionarna intelektualna biografija u „balkanskim diktaturama“ (Sperber 1981) između dva svjetska rata. Odnos književnosti i revolucije pokazat će se kao svjedočanstvo aktivnog dionika i istodobno kao komentar o beznadnosti utopijskoga ideala.

HRVATSKA KNJIŽEVNOST I KULTURA OD FRANCUSKE REVOLUCIJE DO PROLJEĆA NARODA

Suzana Coha
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
scoha@ffzg.hr

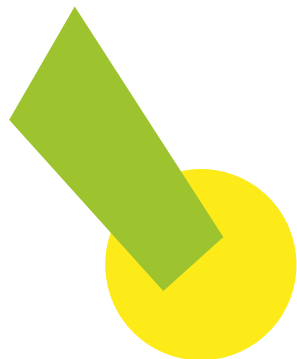
Razdoblje između velikih europskih revolucija, Francuske (1789), s jedne, i Proljeća naroda (1848–1849), s druge strane, vrijeme je krucijalnih međusobno premreženih političkih, društvenih, kulturnih i književnih promjena u hrvatskoj povijesti. U to su razdoblje hrvatske zemlje ušle kao dijelovi različitih državnih zajednica da bi se, poslije propasti Venecije te perioda Napoleonove vlasti na područjima južno od Save, našle okupljene unutar Habsburške Monarhije. Godine 1848, kada je Josip Jelačić, kao hrvatski ban, Hrvatskoj pripojio Međimurje, a nakon toga i carskom odlukom postao guvernerom Rijeke i namjesnikom Dalmacije, Hrvatska je zadobila makar formalni integritet. Iako je to razdoblje oficijelne i(li) dominantne hrvatske politike, pa i kulture, bilo obilježeno proturevolucionarnim okvirima, unutar njih djelovale su liberalne, nacionalno i socijalno emancipacijske ideje. U radu koji se predlaže ovim sažetkom ponudio bi se prikaz refleksa kompleksnosti i dinamike (protu)revolucionarnih načela i trendova u hrvatskoj književnosti i kulturi promatranoga razdoblja.

PRVO TRAGEDIJA, A TEK ONDA FARSA? REVOLUCIJA I NJEZIN (KNJIŽEVNI?) *GENUS PROXIMUM*

Lada Čale Feldman
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
lcfeldma@ffzg.hr

Donekle u proturječju s filozofskim navadama da se političke prilike i revolucije prisposobljuju kazališnim žanrovima i „figurama“ (usp. Marshall, 1986, Villa, 1999. i Friedland, 2002), Alain Badiou u svojoj *Rapsodiji za kazalište* rezolutno drami i kazalištu odriče sposobnost da revoluciju dostojno prikažu, ujedno se pozivajući na manjak dramskih tekstova na tu temu (usp. Badiou, 1990). S druge strane, teoretičar Benjamin Bennett u svojoj vehementnoj polemici protiv post-dramskog kazališta Hansa Thiesse Lehmana (usp. Bennett, 2005) vraća se *dramskom kazalištu* i drami kao problemu u sustavu književnih rodova kako bi sugerirao da je „svako kazalište revolucionarno kazalište“, bez obzira na ideološke sklonosti i tematske interese pojedinih dramatičara, jer je drama inherentno revolucionarni *književni* tip. Izlaganje će ispitati do koje mjere tu političko-poetičku petlju različitih percepcija odnosa kazališta i revolucije preuzimaju možda ne brojni, ali markantni dramski tekstovi u kojima se revolucija kao *povijesna* tema udružuje upravo s Bennettovim polugama *književne* revolucionarnosti same dramske forme.

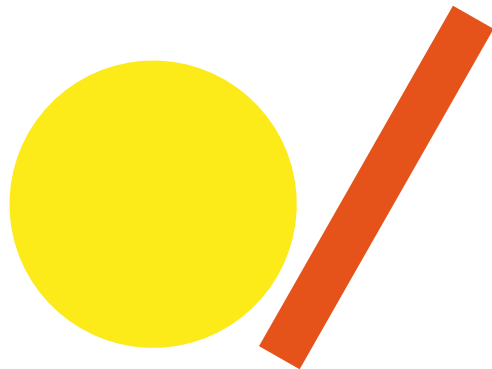
GAVRILO PRINCIP KAO PESNIČKA INSPIRACIJA

Bojan T. Čolak

Institut za književnost i umetnost, Beograd

btcolak@yahoo.com

Sarajevski atentat je kao retko koji istorijski događaj inspirisao veliki broj južnoslovenskih stvaralaca, posebno pesnika. U fokusu rada nalaze se pesnička dela nastala prevashodno u godini izvršenja atentata (1914), odnosno neposredno nakon njega. Reč je o analizi nekoliko ostvarenja značajnih pesnika u kojima se javlja lik Gavrila Principa ili se prave aluzije na njegov podvig. Poseban akcenat biće stavljen na sagledavanje date tematike u kontekstu različitih poetičkih paradigmi, kakve su, recimo, predstavljali pesnički opusi Alekse Šantića i Miloša Crnjanskog.

ROMAN U REVOLUCIJI PJESNIČKOG JEZIKA

Mirela Dakić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

mdakic2@ffzg.hr

I majući u vidu središnji značaj romana ne samo za formaciju feminističke kritike od 1960-ih godina naovamo već i za suvremene feminističke pristupe književnosti, raspravu usmjeravamo prema u ovakvu kontekstu rijetko prizivanoj studiji *Revolucija pjesničkog jezika (La révolution du langage poétique)* Julije Kristeve. Objavljena iz autoričine doktorske disertacije 1974. godine, ova je knjiga ostvarila dalekosežan utjecaj u suvremenoj teoriji, a jedna od aporija koja privlači pozornost dijela njezine recepcije neobično je mjesto koje u Kristevinoj pjesništvom inspiriranoj studiji pripada romanu. Nastavljajući se na recepcijske doprinose ovom pitanju, u izlaganju ćemo ga postaviti razmatranjem Kristevina odnosa prema teorijskim prethodnicima – ruskom formalizmu i Bahtinovoj teoriji romana – te avangardnog i modernističkog književnog korpusa istaknutog u *Revoluciji* i autoričnim srodnim radovima iz 1960-ih i 1970-ih godina. Naposljetku ćemo uputiti na reperkusije ove rasprave na suvremenu feminističku kritiku i teorije avangarde, kao i na njihovu relevantnost u domaćem književnoznanstvenom polju.

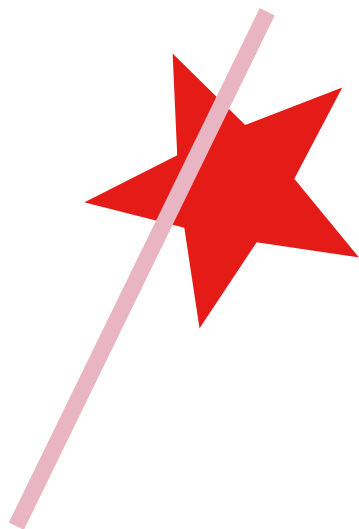
IVAN CANKAR I CENZURA: OD DEKADENTNE *EROTIKE* DO SOCIJALISTIČKIH *SLUGA*

Marijan Dović

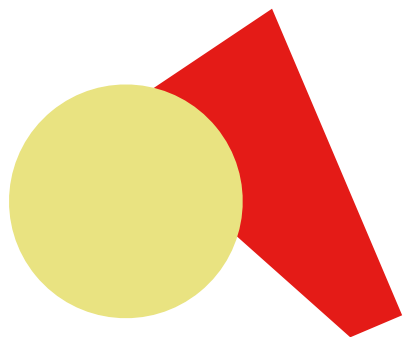
ZRC SAZU, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede, Ljubljana

marijan.dovic@zrc-sazu.si

Krajem 19. stoljeća slovensko književno polje potresla je pojava tzv. „moderne“ – generacije pjesnika i književnika neoromantičara, među kojima su najistaknutija imena Josip Murn, Dragotin Kette, Ivan Cankar i Oton Župančič. Među njima je daleko najviše prašine podigao Cankarov pjesnički prvijenac *Erotika* (1899), ponajviše zbog skandala uzrokovanog neuspješnim pokušajem ljubljanskog biskupa Jegliča da uništi (spali) problematično izdanje. Deset godina nakon pokušaja dekadentne erotske „revolucije“, Cankar je želio postaviti predstavu *Hlapci* (*Sluge*), no zbog provokativnih antiklerikalnih i socijalističkih ideja intervenirala je imperijalna cenzura, koja je u kazalištu ostala aktivna do kraja monarhije. Propali su dramatičarovi planovi da predstavu postavi u Ljubljani, Trstu ili čak u Pragu. Tako *Sluge* nisu našle mjesto u kazalištu sve do 1919. godine, nakon smrti svog autora i propasti carstva u kojem je drama nastala.

DOMOBRAN TRDAK PRED KRALJEVSKOM ZEMALJSKOM VLADOM: O SLOVU ZAKONA I DEMOKRACIJI SLOVA U KRLEŽINU HRVATSKOM BOGU MARSU

Zvonimir Glavaš
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
zvglavas@ffzg.hr

U Krležinu čuvenom (anti)ratnom novelističkom ciklusu *Hrvatski bog Mars* u pozadini tragičnih srazova oko kojih se grade pojedine novele ne stoji samo rat (većinom vješto elidiran i tek metonimijski zastupljen), nego i sraz pojedinca (poslovičnog „malog čovjeka“) s nedodirljivim i nerazumljivim, ali zato ništa manje neumoljivim Zakonom i njegovim tropološkim zastupnicima u banskoj kancelariji, za vojnim kartama i notornim Vježbovnikom, grotesknim ritualima, procesijama i klasifikacijama, maglovitim tribunalima i inim birokratskim topoima. U narav Zakona, ništa više od onih na kojima se slama, adekvatan uvid nemaju ni oni koji ga provode, ostajući slijepi za svoju ulogu neadekvatnih suplemenata i proteza. Kao što će izlaganje pokazati, prokazivačku ulogu može preuzeti tek ona praksa koja „omogućuje da se kaže sve“ te živi od razotkrivanja onoga što zakoniti porci drže skrivenim, kršeći tako poretke doličnosti i zakone žanra. Upravo formalne značajke novela osobito zaslužne za te prijestupe poslužiti će potom kao povod aktualizaciji pitanja o avangardi u Krležinu *Hrvatskom bogu Marsu*, pogotovo ako se pritom postave tematske paralele s Kafkinim tekstovima na koje upućuje čuveni Derridaov tekst *Pred zakonom*.

**NEO-AVANT-GARDE,
REVOLUTION,
CAPITALISM,
SOCIALISM:
BLACK AMERICAN
REVOLUTION, PUNK
AND LGBT POETRY
AND LITERATURE IN
SOCIALISM, RAP IN
POST-SOCIALISM,
TRANS IN THE
GLOBAL CAPITALIST
WORLD**

Marina Gržinić
ZRC SAZU, Filozofski inštitut, Ljubljana
margrz@zrc-sazu.si

The revolution of Black thought in the 1960s in the U.S., the revolution of the punk movement in the socialism in poetry itself, rap in post-socialism in the former Yugoslavia, and the revolution of lesbian poetry in the 1990s in Slovenia to the present day – this is a force we must absorb. This is still true today, when trans people of color (POC) and Black positions open a territory that is hard to surpass and takes us far into the abysses and over the wound of the global capitalist world.

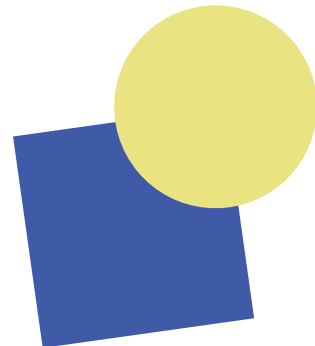
TEORIJA INFORMACIJE KNJIŽEVNOST – O REVOLUCIJI KOJA SE NIJE DOGODILA

Matija Jelača

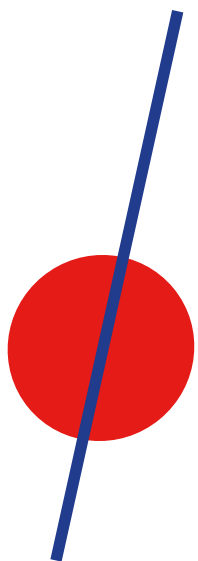
Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli

matija.jelaca@unipu.hr

Suvremeno informacijsko doba posljedica je intelektualne revolucije kojoj je velik doprinos dala teorija informacije Claudea Shannona, prvi put artikulirana u njegovu radu *Matematička teorija komunikacije* iz 1948. godine. Uz to što predstavlja jedan od nosivih stupova razvoja informacijsko-komunikacijskih tehnologija, Shannonova je teorija informacije omogućila ne samo revolucionarne obrate u postojećim znanstvenim disciplinama, već i stvaranje novih znanstvenih područja kao što su umjetna inteligencija i kognitivna znanost („kognitivna revolucija“). U kontekstu humanističkih znanosti uopće i, posebice, znanosti o književnosti, Shannonove su ideje svakako odigrale zapaženu ulogu u okviru strukturalizma (prvenstveno posredstvom Romana Jakobsona), no nipošto nisu imale jednako prevratnički učinak kao što je to bio slučaj na drugim područjima znanosti i tehnologije. Ovo će izlaganje prikazati recepciju Shannonove teorije informacije u okviru strukturalizma (Jakobson, Levi-Strauss, Barthes...) i poststrukturalizma (Derrida) te rekonstruirati razloge zbog kojih ona ipak nije uspjela izazvati revoluciju u znanosti o književnosti koju su strukturalisti zazivali.

GLOBALIZAM, SIMULTANIZAM, REVOLUCIJA U CESARČEVIM STIHOVIMA

Slaven Jurić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

slaven.juric@ffzg.hr

Zbirka *Stihovi* Augusta Cesarca iz godine 1919. danas je nedovoljno poznata i valorizirana, premda je, uz tradicionalne elemente – ponajprije preuzete iz Matoševe i Kranjčevićeve socijalne poezije – donijela i niz novih ili sasvim recentnih literarnih postupaka na hrvatskoj pjesničkoj sceni. Uz Miroslava Krležu – zbog čije je plodne produkcije Cesarčeva poezija vjerojatno i ostala u sjeni – A. Cesarec je među prvima u pjesmu pokušao istodobno ugraditi i vitalistički zanos monistički doživljena univerzuma i simultanistički prezentirati dinamiku suvremenoga svijeta koji se pod naletom modernističkih društvenih praksi i tehnologije ubrzano mijenja i istodobno sve tješnje povezuje, odnosno globalizira. Služeći se dugim, povremeno rimovanim, slobodnim stihom Whitmanova tipa, koji nerijetko gazi i u područje kontinuirane prozne stranice, Cesarec u dugačkih sedamnaest pjesama zbirke rekapitulira dotadašnji put modernizacije i pokušava proširiti poetski vokabular referencama na sfere društvenoga realiteta koje poezijom nisu bile zahvaćene. Članak će, nakon analitičke deskripcije *Stihova*, potom i objašnjenju konteksta i poetike koji im stoje u zaleđu biti prije svega usredotočen na pitanje o eventualnom inovativnom potencijalu koji je zbirka donijela, ali će se pozabaviti i temom revolucije, odnosno revolucionarnoga događaja koji je u središtu najvažnijih Cesarčevih tekstova (*Zazivanje Mesije, Pesma otrovanog Krišne XX. Veka*). Pokušat će se odgovoriti u koliko je mjeri ideja „novoga čovjeka“ i razrješenje svjetskopovijesnoga ishoda u dosluhu s već poznatim ekspresionističkim projekcijama, a koliko duguje socijalističkim idealima poteklama iz novouspostavljene sovjetske republike.

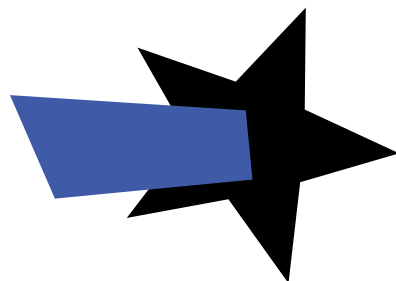
PREDATORSTVO KAPITALIZMA I LITERARNI NOVUM: POVIJESNE INDICIJE ZA EKONOMSKU ANALIZU KRLEŽINE DRAME *KRISTOFOR KOLUMBO*

Maša Kolanović

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

mkolanovic@ffzg.hr

O Krležinoj drami *Kristofor Kolumbo*, prvotno tiskanoj 1918. i posvećenoj Lenjinu, pisalo se iz različitih književnopovijesnih, teorijskih i teatroloških perspektiva, ali u dosadašnjim pristupima drami, problematika povijesnih i ideoloških aspekata „otkrića“ Amerike nije izazvala veću analitičku pozornost. Kako ću nastojati pokazati u svome izlaganju, u dominantno apstrahiranoj ideji Novog svijeta postoje tragovi koji odaju literarnu svijest o dvadesetostoljetnoj Americi u jeku razvoja monopolističkog kapitalizma. Izlaganje će se tako usredotočiti na analizu povijesnih indicija o kapitalizmu u Krležinoj drami kroz semantičke poveznice s ekonomskim i društvenim likom Amerike s početka 20. stoljeća u vremenu koje je globalno bilo obilježeno učvršćivanjem monopolističkog kapitalizma i rastom gigantskih korporacija, ali i izviranjem društvenih revolucija i potresa koje kontekstualno obilježavaju inicijalne godine nastanka Krležine drame, objavljene godinu dana nakon Oktobarske revolucije. Posebnu pozornost posvetit ću artikulaciji motiva vezanih za Taylorov sistem i principe ekonomske efikasnosti i eksploatacije kroz specifičnu intervenciju avangardističke književne svijesti u polje ekonomskog te daljnju semiozu književnog znanja o ekonomiji koju je ova drama potaknula u hrvatskoj književnosti.

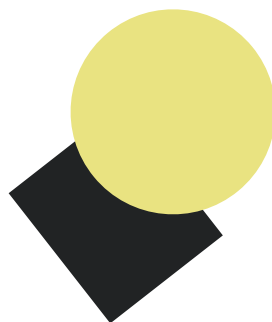
PROMJENE U POLJU KULTURE I HRVATSKI ROMAN 21. STOLJEĆA

Boris Koroman

Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli

boris.koroman@unipu.hr

Izlaganje problematizira mogućnosti upotrebe Bourdieuova pojma „polja kulture“ u kontekstu pojave i dominacije tzv. novih medija u 21. stoljeću. U posljednjim desetljećima uspona digitalnih medija i tzv. informatičke (informatijske) revolucije može se izdvojiti zamjetna tendencija prepoznavanja potencijala Bourdieuove teorije polja kao pogodnog temelja za analize značajnih kulturnih promjena u 21. stoljeću (npr. Couldry 2003, 2012, Hesmodalgh 2006, Nemanjić Spasić ur. 2006, Myles 2010, Swartz 2013). Stoga će se središnji dio izlaganja baviti pitanjima kako kontekst novome-dijskih promjena utječe na romanesknu produkciju 21. stoljeća te koje se unutarknjiževne i izvanknjiževne promjene mogu detektirati u promijenjenom i promjenjivom polju kulture.

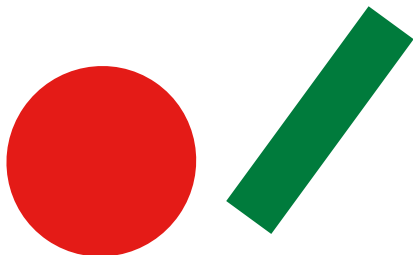
(RE)VIZIJA REVOLUCIJE: JUGOSLOVENSKA REINTERPRETACIJA PLEHANOVA I NOVA TUMAČENJA SOCIJALISTIČKOG REALIZMA

Jelena Lalatović

Institut za književnost i umetnost, Beograd

lalatovicj@protonmail.com

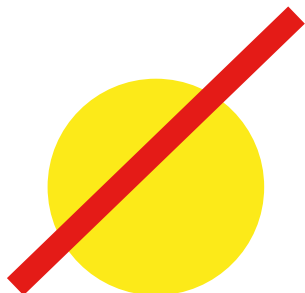
Cilj ovog izlaganja jeste dvostruk. Polazeći od uvida da su pedesete godine prošlog veka u Jugoslaviji vreme tzv. rehabilitacije larpurlatizma u književnosti, ali i period u kome se artikuliše *humanistički marksizam* kao otklon od staljinizma kao „dogmatskog marksizma“, u ovom izlaganju analizira se kako je reinterpretacija Plehanovljevog književnoistorijskog opusa doprinela transformaciji pojmova revolucije, idealizma i materijalizma. Drugim rečima, analizira se kako je jugoslovenska reinterpretacija Plehanova uticala na razumevanje odnosa književnosti i revolucije, te istorijskih avangardi i socijalističkog realizma. U drugom delu izlaganja ovi zaključci primenjuju se na tumačenje dva – za odnos literature i revolucije – paradigmatika romana: *Kako se kalio čelik* Nikolaja Ostrovskog i *Optimisti: roman jedne revolucije* Ervina Šinka, kao romana koji tematiziraju radničku revoluciju kao događaj i kao proces.

POSTJUGOSLAVENSKA KNJIŽEVNOST I NJEZIN PLURAL – IZMEĐU PRIVIDA REVOLUCIJE I STRAHA OD RESTAURACIJE

Miranda Levanat Peričić
Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru
miranda.levanat@gmail.com

Premda raspad Jugoslavije nije bio ni revolucija ni preporod, naknadni „mit o posvemašnjem rezu“ koji se konstruirao i u katastrofičnim „jugonostalgичnim“ i u trijumfalističkim „jugoalergičnim“ diskursima (S. L. Vidulić, 2017), pretvorio je 1991. u godinu revolucionarnog prevrata nakon koje slijedi „nova era“. U toj se novoj eri sintagma „postjugoslavenska književnost“ pojavljuje kao sablast koja lebdi nad pozitivističkom pretpostavkom o organskom jedinstvu nacionalne kulture „rođene“ iz raspada višenacionalne zajednice. S obzirom na to da je navedena sintagma u obliku singulara dobro situirana u znanstvenim radovima koji propituju postjugoslavensko književno stanje/polje/vrijeme (npr. R. Rakočević 2011, G. Crnković 2012, V. Beronja 2014, D. Duda, 2017, S. L. Vidulić, 2017, S. Vervaet 2018, A. Mijatović 2020. i dr.), ona će se u ovom radu propitati u relaciji s naknadnom pojavom pluralnog oblika „postjugoslavenskih književnosti“ na koji se nadovezuje i preskriptivistička praksa koja singular kao jezičnu pogrešku lektorira u plural.

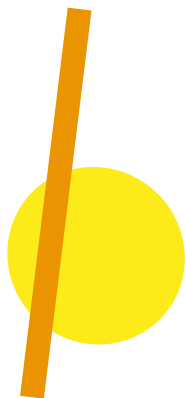
KRAJ POSTSOVJETSKE RUSIJE: FEMINISTIČKI AKTIVIZAM 2022. I NASLJEĐE REVOLUCIJA

Danijela Lugarić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
dlugaric@ffzg.hr

U svom ću izlaganju prikazati brojne antiratne akcije feministkinja u suvremenoj Rusiji koje ću analitički zahvatiti posredstvom optike različitih revolucionarnih nasljeđa: s jedne strane to su revolucije s početka 20. stoljeća (1905. i 1917), a s druge strane to je nasljeđe feminističkih pokreta, po svojoj samoj biti revolucionarne prirode, koje se, unatoč značajnim utjecajima zapadnjačkih misliteljica i društvenih aktivistica na feministički diskurs u Rusiji, ipak kulturološki i povijesno temelje na kod nas vrlo slabo poznatim, no u sovjetskoj Rusiji utjecajnim feminističkim strujanjima posebice tijekom razdoblja takozvanog kasnog socijalizma (kasne 1960-e i 1970-e) koje se ne slučajno katkad naziva „drugom avangardom“. Osim neosporne, humanitarne i kulturno-povijesne važnosti samih akcija u kontekstu vremena kojem svjedočimo, u svom ću izlaganju suvremeni antiratni feminizam prikazati kao pokret s dvostrukim svlakom: transnacionalnim (unatoč tomu što nipošto nema globalni odjek i medijsku popularnost, feministički aktivizam u Rusiji nakon veljače 2022. odbija suvremenu Rusiju isključiti iz širih strujanja kulturnih i društvenih znanja, značenja i praksi) i lokalnim (feministički aktivizam pozicionira se u amalgamu lokalnih, ruskih i sovjetskih, često traumatičnih priča, kulturnih, društvenih i intelektualnih tradicija i življenoga iskustva).

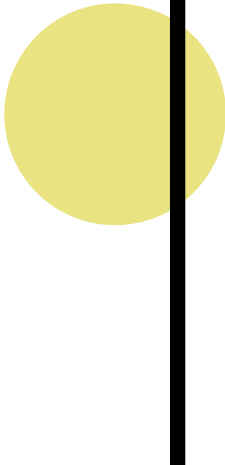
AVANGARDA KAO SOCIO-ESTETSKI POJAM

Christine Magerski
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
omagerski@ffzg.hr

Avangarda je složen, interdisciplinarni fenomen koji kao takav privlači interese različitih znanstvenih disciplina. To se posebno odnosi na književnu i društvenu teoriju nakon 1968. godine, a time i na razdoblje takozvane neoavangarde. Ponavljanje umjetničke revolucije od strane neoavangarde odgovara formalizaciji unutar književnosti i umjetnosti koja je taj fenomen učinila dostupnim za teoretiziranje. Rezultat su razne teorije avangarde koje odražavaju naizgled suprotstavljene momente te zasljepujuće teme: revolucionarni impuls prenošenja književnosti i umjetnosti u život s jedne strane i institucionalnu postojanost književnosti i umjetnosti s druge strane. Rad prikazuje i sistematizira te teorije na primjerima iz same književnosti te iz društvenih i političkih studija (Hans Magnus Enzensberger, Peter Bürger, Pierre Bourdieu, Niklas Luhmann).

REVOLUCIJA SVAKODNEVNOGA ŽIVOTA I ZELENE POLITIKE – IZVEDBE IDEJA I PROTESTA: LOKALNI KONTEKST

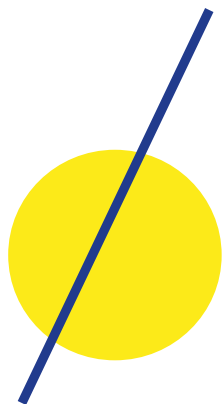
Suzana Marjanić
Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
suzana@ief.hr

Izlaganje nastaje kao pregled koncepta revolucije svakodnevnoga života, što se postiže svjesnim stvaranjem željenih situacija koje upućuju na utopijske zahtjeve – od Situacionističke internacionale (SI), osnovane 1957. s ciljem radikalne društvene promjene, sve do suvremenih akcija tzv. ekoradikalnih grupa – ekofeministkinja (Chipko pokret – protesti protiv uništavanja himalajskih šuma od 1972. do 1978. i npr. Pokret Zeleni pojas), dubinskih ekologa, ekoanarhističke i anarhoprimitivističke (radikalni primitivizam, antiautoritarni primitivizam, anticivilizacijski pokret, ili jednostavno, primitivizam) mreže života koje pored koncepta revolucioniziranja života postavljaju, prije svega, koncept zelene mreže života. Ukratko, tekst će pratiti koncept revolucionariziranja života od kasnih pedesetih do suvremenih globalnih zelenih „revolucija“, njihove izvedbe ideja i izvedbe protesta, s naglaskom na lokalnom kontekstu.

HERETIČKA TUMAČENJA KRLEŽINE LEGENDE O ISUSU

Igor Medić
Staroslavenski institut, Zagreb
imedic@stin.hr

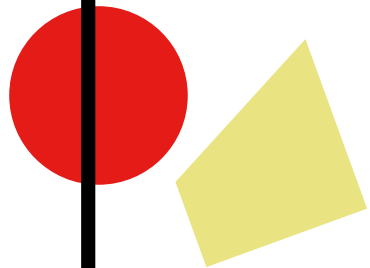
Izlaganje će se posvetiti prvoj Krležinoj objavljenoj drami *Legenda* (1914) s namjerom da je interpretira kao tekst koji uprizoruje novo čitanje i prijepis kao temeljne procedure Krležina pisanja. Nadovezujući se na pojedine zapise iz *Davnih dana*, na složen odnos dviju dramskih inačica (iz 1914. i iz 1933) te na uvide Morane Čale, koja je razotkrila poticajne poveznice između Krležine drame i Nietzscheova *Antikrista*, pokazat će se da je Krleža poticaj da neposlušno iznevjeri kanonski prikaz Isusova života mogao pronaći i u djelima Oscara Wildea, koji je svojim esteticističkim antiparabolama odgovorio na izazove arheoloških i filoloških istraživanja o Isusu u 19. stoljeću. Pritom će se zaviriti i u starije prijepise posvećenih životopisa, ponajprije u ranokršćanske i u srednjovjekovne preoblake pripovijesti o Mariji Magdale- ni ne bi li se iz drukčije perspektive istražili i pronicljivi tumači unutar same drame, likovi Sjene i zagonetne Marije.

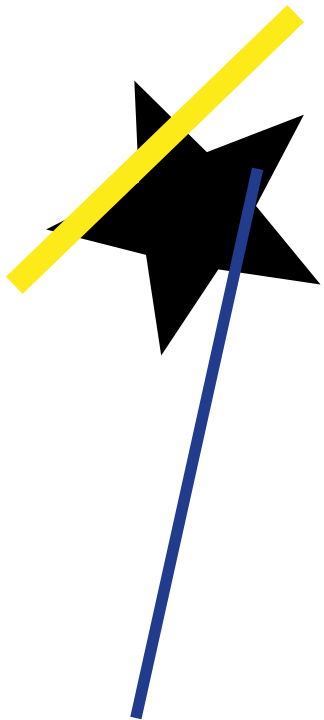
NOVO KAO (AB)NORMA(LNO) U MANIFESTIMA ULDERIKA DONADINIJA

Aleksandar Mijatović
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
amijatovic@ffri.hr

Avangardni raskid s tradicijom s jedne i tretman novog unutar normalizirajućih procedura književne povijesti s druge strane izrazitije razotkrivaju paradokse modernizma. To se naročito pokazuje u odnosu prema ambivalentnim devijacijama koje, kao u opusu Ulderika Donadinija, abnormalnost poetike abnormalnosti razvijaju upravo iz otpora da se taj abnormalitet nametne kao druga poetička normativnost. Takva se devijacija od devijacije javlja u tri Donadinijeva manifesta *Savremena umjetnost* (1916), *Ekspresionizam* (1917) i *Vaskrsenje duša* (1917). Izlaganje će razmotriti Donadinijeve manifeste u odnosu na načine na koje potkopavaju normalizaciju avangarde kroz raskid s tradicijom, traženje konjunktura s devetnaestostoljetnim realizmom, Dostojevskim i, kao i u daleko slavnijem neposrednom prethodniku Viktora Šklovskog *Uskrsnuće riječi* (1914), s religijom. Ta bi se konjunktura mogla pokazati presudnom za Donadinijevu koncepciju novoga.

KNJIŽEVNA INVOLUCIJA: MARINKOVIĆ ADORNO

Andrea Milanko
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
amilanko@ffzg.hr

Marinkovićev *Kiklop* smatra se jednim od vrhunskih romana hrvatske književnosti koji nema premca u pogledu ostvarena stila, erudicije i tehničke izvedbe. Oslanjajući se pritom na niz zapadnoeuropskih pisaca od Homera, preko Dantea i Shakespearea do Dostojevskog i Joycea, opće je mišljenje da roman ostvaruje osporavateljski, ironičan odnosno parodičan tip intertekstualnosti, no propustilo se dublje ispitati pertinentnost, pa i unutarnju logiku takve organizacije teksta. *Kiklopa* se također u pravilu čvršće vezivalo uz predratnu zbilju, time osnažujući ideju o njegovoj mimičnosti. Izlaganje će dakle biti uvod u novo čitanje *Kiklopa*, usmjereno na mjesto tog romana u Marinkovićevu opusu, epskoj tradiciji i povijesti žanra, u dosluhu s Adornovom koncepcijom modernosti i revolucionarnosti avangardne umjetnosti.

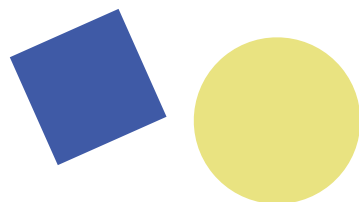
VOLJA DA SE BUDE PROTIV U ROMANU *ISUŠENA KALJUŽA* JANKA POLIĆA KAMOVA: SVEOBUHVAATNA EMANCIPACIJA OD PRAKSE DO IRONIJE

Željko Milanović

Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu

zeljko@ff.uns.ac.rs

U radu se istražuje kretanje „volje da se bude protiv“ koja motiviše celokupno ponašanje Arsena Toplaka, glavnog junaka romana *Isušena kaljuža* Janka Polića Kamova. Toplakova „volja da se bude protiv“ analizirana je u kategorijama nomadstva, dezerterstva i egzodusa koje su kod Hardta i Negrija shvaćene kao prakse pobune protiv postmoderne imperije. Ove prakse su naslednici istovetnih oblika emancipacije koje Kamovljev junak razvija u svom istinski revolucionarnom otporu imperijalističkoj disciplini u kojoj živi i stvara iako je on sam u rezultatima autostudija prepoznaje kao „evoluciju stoljeća“ koja se odigrava unutar njega. U zaključcima rada emancipatorske prakse prisutne u romanu posmatraju se u vezi sa činjenicom da je njegovo objavljivanje bilo moguće tek gotovo posle pola veka od nastanka i to u bitno promenjenim društvenim i ideološkim okolnostima, ali i u vezi sa mogućnošću da se *Isušena kaljuža* danas može čitati kao studija mikropolitike otpora čiji je krajnji domet ironija.

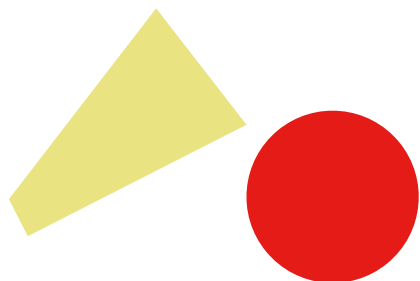
PRIČANJE PRIČE I POREDAK: ROMAN U SLUŽBI KONTRAREVOLUCIJE

Pavle Milenković

Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu

pavle.milenkovic@ff.uns.ac.rs

Pisanje kao proces i kao produkt istovremeno je i proizvodnja diskursa, kako kroz proizvodnju znakova/značenja tako i kroz njihovu cirkulaciju koja je povezana sa matricama i učincima kapitalističkog poretka i kruženja kapitala. Pismo je, kao naratološka praksa te diskurzivna struktura u službi konzervacije društvenih odnosa/odnosa proizvodnje, odnosno održanja poretka. U radu se polazi od teze da je roman/pričanje priče konzervativan, strukturno-funkcionalan i legitimišući za društveni poredak, čak i onda kada razbija ustaljenu/konvencionalnu formu pripovedanja, dok je poezija revolucionarna, budući revolucija jezika u jeziku i jezika jezikom, čak i kada je tematski konzervativna i retrogradna. Avangardna književnost je stoga revolucionarna u meri u kojoj izmiče zamkama pripovedanja, odnosno prevratna u meri u kojoj je neraskidiva sa *poiesisom*. Poseban status imaju manifestne i polemičke forme avangardne književnosti, kao hibridni produkti kojima se nastoje pomiriti romaneskne/pripovedne i poetičke strane proizvodnje pisma.

REVOLUCIJA JUGOSLOVENSKOJ FEMINISTIČKOJ ŠTAMPI (1918–1940) I NJENE KNJIŽEVNE MANIFESTACIJE

Jelena Milinković

Institut za književnost i umetnost, Beograd

jelmilinkovic@gmail.com

U ovom će radu fokus biti na dva feministička časopisa: *Ženski pokret* (1920–1938) i časopis *Žena danas* (1936–1940). Oba časopisa pripadaju jugoslovenskoj međuratnoj kontrajavnosti – jedan je delovao tokom celog međuratnog perioda (*Ženski pokret*), dok je drugi smešten pred sam njegov kraj (*Žena danas*). *Ženski pokret* nastaje nakon I. svetskog rata i Oktobarske revolucije. Zbog toga je u ranom periodu njegovog izlaženja jedan od fokusa na promenama koje je socijalistička revolucija donela. U tom kontekstu značajna su dva teksta koja je napisala Desanka Cvetković (o Rozi Luksemburg i o Aleksandri Kolontaj). Oba ova teksta uvode „likove“ revolucionarki i temu revolucije u časopis. U radu će se pokazati kako se govor o revoluciji iz časopisa preselio u književni diskurs i kakve je sve modifikacije imao. U drugom delu rada fokus će biti na socijalističkim idejama na kojima se bazirala uređivačka politika *Žene danas*, gde je u svim časopisnim žanrovima oblikovana kritika kapitalizma. Poseban nivo ove kritike ostvaren je u književnim priložima štampanim u ovom časopisu. Zahvaljujući fuziji feminizma i socijalizma ovde se modeluje specifičan oblik angažovane književnosti i socijalne literature.

IZVANA ZELEN, IZNUTRA CRVEN? KRLEŽIN ZELEN KADER

Lana Molvarec
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
lmolvare@ffzg.hr

Zeleni kader sasvim sigurno nije zadobio svoje dojmljivije književno upri-
sutnjenje od onog u Krležinom opusu. No, s pravom se možemo zapi-
tati: je li prikaz zelenog kadra u Krleže dosljedan i neproturječan? Čini se
kao da postoji veliki rascjep između onoga što je zeleni kader mogao biti,
o čemu se lamentira u esejistici i prikaza djelovanja zelenog kadra u fik-
cionalnim djelima. Ovo će izlaganje svoj fokus staviti na fiktionalna djela,
prvenstveno na *Vučjak* i *Hrvatski bog Mars*, kako bi se pokazalo da taj pri-
vidni rascjep između esejistike i fikcije zapravo ukazuje na puno širu sliku
hrvatske revolucionarne i postrevolucionarne perspektive koja se obliku-
je u nizu Krležinih djela koja eksplicitno veže sa zelenim kadrom nemaju:
od *Hrvatske književne laži*, *Velikog meštra sviju hulja*, *U logoru* pa sve do
glembajevskog ciklusa i *Na rubu pameti*. U tome će se naša analiza osloniti
osobito na ekonomsku dimenziju navedenog problema.

FETIŠIZAM MODERNISTIČKE FORME KAO DERADIKALIZACIJA AVANGARDE

Lujo Parežanin
lparezan@gmail.com

U temelju shvaćanja umjetničke avangarde stoje dvije naoko jasne i konzistentne pretpostavke. Prije svega, da je riječ o takvoj vrsti praksi koje su iz temelja nastojale transformirati moduse kulturne proizvodnje te, jednako važno, da sama avangardna djela počivaju na radikalnim modernističkim postupcima kojima „izvode“ i provociraju takvu transformaciju. Međutim, u tradiciji književno- i umjetničkopovijesnog shvaćanja avangarde, oblikovanoj upravo u okviru građanske institucije umjetnosti koju je avangarda, birgerovski rečeno, nastojala dokinuti u praksi života, druga je pretpostavka postala primarnim analitičkim obzorom, zauzdavajući avangardni transformativni projekt u okviru fetišizma modernističkih formi. Ukazujući na kontradiktornost nastojanja da se systemska intervencija u instituciju umjetnosti definira putem strukturnih obilježja pojedinog djela, ovo će izlaganje problematizirati konzervativne implikacije nekolicine relevantnih tumačenja avangarde te će poseban naglasak staviti na ideološku funkciju uporabe tog termina u domaćoj znanosti o književnosti.

REVOLUCIJE I KNJIŽEVNE EVOLUCIJE: PRVA FAZA SUKOBA NA LJEVICI (1928–1933)

Ivana Perica
Sveučilište u Beču
ivana.perica@univie.ac.at

Zbog krležocentrične naravi historiografskog pamćenja Sukoba na ljevici argumenti koje su iznosili svi sudionici debate mimo samog Miroslava Krleže slabo se pamte, a ako se i pamte, onda kao argumenti onih „drugih“. Izlaganje se bavi prvom fazom Sukoba (1928–1933), čije su rasprave bile višestruke i korjenite, a anticipirale su neke bitne kasnije književne i ideološke pozicije uključenih sudionika. Uzimajući u obzir dinamičan i složen međunarodni kontekst, izlaganje govori o dinamici razvoja jugoslavenske revolucionarne i kontrajavne književne sfere, i to s fokusom na raspravama o pojavi socijalne književnosti. Posebni naglasak je na autorima okupljenim oko zagrebačkog sociološkog i književnog časopisa *Socijalna misao*, koji je između 1928. i 1933. uređivao Božidar Adžija. Budući da su autori časopisa bili prokazani kao „simulanti u socijalnoj literaturi“, što je rezultiralo njihovom marginalnom pozicijom u kulturnoj historiografiji ovog razdoblja, cilj je izlaganja baciti ponovno svjetlo na te autore, njihove pozicije i posebnu ulogu na ondašnjoj književnoj i političkoj ljevici.

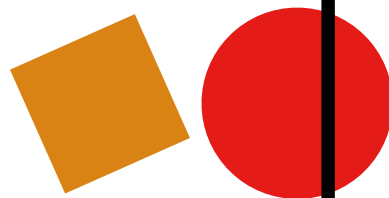
REVOLUCIJA | (I)RACIONALNO: KNJIŽEVNI ŽIVOTI NEPRIZNATOG REVOLUCIONARNOG PESNIKA

Tanja Petrović

ZRC SAZU, Inštitut za kulturne in spominske študije, Ljubljana

tanjape@zrc-sazu.si

Uprilogu me zanima afektivna ekonomija u kojoj se beskompromisna posvećenost revolucionarnim idealima u društvenoj imaginaciji visoko ceni, ali istovremeno smešta u marginalne prostore i pripisuje marginalnim pojedincima. Bavim se književnim i filmskim narativima o Radošu Terziću (1931–1985), beogradskom boemu, beskućniku i nepokolebljivom zagovorniku „pravog“ socijalizma, društvene jednakosti i pravde, „ortodoksnom marksisti“ i nepriznatom revolucionarnom pesniku. Analizirajući literarne i filmske naracije o Terziću (romane Mome Dimića *Šumski građanin* (1982) i Milovana Danojlića *Kako je Dobrosav protrčao kroz Jugoslaviju* (1977), film Slobodana Šijana *Kako sam sistematski uništen od idiota* (1983)), posebnu pažnju posvećujem vezi između iracionalnog i revolucionarnog, koja se razotkriva kroz istovremenu fascinaciju i distanciranje, divljenje i cinizam, i propitujem društvena značenja i funkcije ove veze.

NEO/AVANGARDNI UJEVIĆ

Marina Protrka Štimec
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
mprotrka@ffzg.hr

Avangardne heretike i njihov umjetnički i politički subverzivni potencijal institucije umjetnosti discipliniraju muzealizacijom (P. Bürger), odnosno mehanizmima aproprijacije, historizacije i kanonizacije. Proizvodnja modernih klasika pritom se zbiva narativizacijom u kojoj značajno mjesto imaju biografski i dnevnopolitički zaplet. Proizvodnja „avangardne tradicije“ i izniman položaj u panteonu velikih umjetnika dovode do previđanja i/ili zaobilaženja transformativnog učinka koje pojedini autor ili djelo imaju u književnom polju. U skladu s normativnim tradicionalizmom književne povijesti avangarda je u hrvatskoj književnosti proglašena „više čuvalačkom negoli rušilačkom“ (Oraić-Tolić), a veliki pisci (npr. Matoš, Ujević, Krleža) zadržani pred njezinim vratima, „izvan optike studija koje europsku avangardu tretiraju kao skupinu pokreta“ (Flaker). Tako su heterogeni, višeznačni, formalno i sadržajno subverzivni književni tekstovi Tina Ujevića reducirani na izraze biografskih kondicioniranosti, neurednog boemskog života i osobenjaštva ili – u najboljem slučaju – evidentirani kao izraz sebi svrhovite igre. Izlaganje će predstaviti Ujevićev eksplicitni i implicitno tekstualni odnos prema avangardi i njezinim pokretima, kao i njegovo mjesto unutar krugovaškog neoavangardnog kontrakanona.

IZVORNIK I NJEGOV PRIJEVOD IZMEĐU DVIJU REVOLUCIJA: *PAN PODSTOLI* IGNACYJA KRASICKOGA U PRIJEVODU ADOLFA VEBERA TKALČEVIĆA

Tea Rogić Musa
Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb
tea.rogic@lzmk.hr

U izlaganju će se iznijeti temeljne književnopovijesne činjenice i okolnosti nastanka kanonskoga romana *Pan Podstoli* I. Krasickoga, jednoga od najvažnijih prozних djela poljskoga prosvjetiteljstva, čija su prva dva dijela objavljena prije i uoči Francuske revolucije, a treći u prevratničko doba nakon revolucije, kompleksna djela u kojemu Krasicki, prosvjetiteljski autor enciklopedijskoga duha i progresivna senzibiliteta, iznosi ideje novoga društvenoga ustroja. Prvi strani prijevod uopće toga romana jest onaj A. Vebera Tkalčevića, objavljen u godini 1848. – time izvornik i njegov prijevod zaokružuju simbolički tzv. doba revolucija u Europi. Osim što je činjenica razmjerno ranoga i uspjela prijevoda od iznimne važnosti za hrvatsko-poljske književne veze, ima i širu društvenu i kulturnu težinu s obzirom na društvenu pozadinu romana i njegov golem odjek u tadašnjoj Poljskoj, usred najkрупnijih političkih promjena u njezinoj dotadašnjoj povijesti.

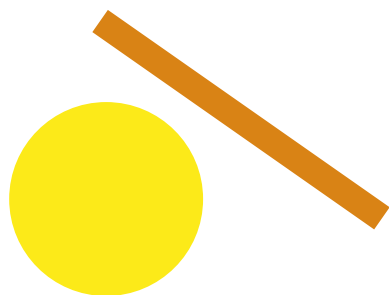
ANTIMODERNIZAM, POSTMODERNIZAM I KONZERVATIVNA REVOLUCIJA

David Šporer

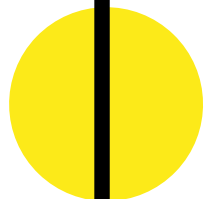
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dsporer@ffzg.hr

Izlaganje će se pozabaviti intelektualno-filozofskim analogijama antimodernizma i postmodernizma nadovezujući se na prethodne analize i pojmove kao što su „romantični antikapitalizam“ (György Lukács), „romantični konzervativizam“ (Eric Hobsbawm), „reakcionarni modernizam“ (Jeffrey Herf), „romantični pasatizam“ (Zoran Kravar). Ključno mjesto u takvoj pojmovnoj orbiti ima historijat „konzervativne revolucije“ (Fritz Stern, Pierre Bourdieu), jer sažima srž nazora koji nastaje kao konfuzna mutacija raznorodnih ideoloških tradicija. Istodobno pojam pridonosi razumijevanju općih mjesta antimodernizma te omogućuje skiciranje intelektualno-povijesne putanje kojom su neki od tih motiva, pripadnih repozitoriju retrogradnih ideologija, postali dio „progresivnog“, a zapravo „mladokonzervativnog“ (Jürgen Habermas) postmodernističkog teorijskog arsenala.

UTOPIJSKI ELEMENT U PRIČAMA O SMRTI JOSIPA KULUNDŽIĆA

Iva Tešić

Institut za književnost i umetnost, Beograd

megalofroneo@gmail.com

M*ysterium mortis* bila je velika i važna stvaralačka inspiracija Josipa Kulundžića, što potvrđuje i piščeva najava nikad realizovanog romana pod naslovom *Smrt u svojim simbolima*. Promišljanja na temu smrti čine zasebnu narativnu celinu, u kojoj Kulundžić preispituje fenomen smrti, ujedno problematizujući pitanja koja se tiču zdravlja, sreće i besmrtnosti, s jedne, i naučnog progressa, odnosno ideoloških koncepcija, sa druge strane. Cilj rada je da ukaže na utopijske/revolucionarne elemente u Kulundžićevoj prozi.

REVOLUCIONARNI GLAS: KRLEŽIN NEPRIJATELJ NARODA

Ana Tomljenović
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
atomljen3@ffzg.hr

Iako se u kritičkoj literaturi o Krležinu „genijskom nizu“ fenomen iznimne ličnosti, a time i zagonetka glasa Nepoznatog, povezivao gotovo isključivo sa strindbergovsko-ničeanskom nasljednom linijom, u radu ću pokušati pokazati kako se u vrtlogu glasova u Krležinu *Kristoforu Kolumbu* raspoznaje odjek Ibsenove dramske igre Sokratovim genijem. Budući da se Sokratov genij raspoznaje kroz djelovanje njegova unutrašnjeg glasa (*daimoniōn*), upravo glas postaje nositelj Sokratove specifične veze s božanskim, a time i njegova položaja iznimne ličnosti. Sagledavajući odnos pojedinca i skupine, manjine i većine, pojedinačnih i skupnih likova u Krležinu *Kolumbu* – koji je u prvoj verziji bio posvećen Lenjinu – u radu ću pokazati kako se u Kolumbovu titanskom pothvatu otkrića Novoga raspoznaje neuspjeh Ibsenovih odnosno Platonovih neprijatelja naroda.

REVOLUCIJA ZA DJECU: AVANGARDA U DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI

Dubravka Zima
Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
dzima@hrstud.hr

Razdoblje ugrubo omeđeno prvim dvama desetljećima 20. stoljeća u književnoj se historiografiji kontekstualizira teorijskim i interpretacijskim oslonom na termin i pojam avangarde. U okviru dječje kulture, međutim, književna historiografija kao ni povijesni studiji djetinjstva ovaj period ne dovode u vezu s avangardnim poetičkim idejama ni idejnim konceptima. U članku će se istražiti u kojoj je mjeri (hrvatska) dječja književnost u spomenutom razdoblju bila obilježena poetičkim ili idejnim postulatima avangarde, odnosno u kojoj se mjeri književno-revolucionarne paradigme ogledaju u dječjoj književnosti/kulturi.

Konferenciju *Književnost i revolucije*
financiraju i materijalno pomažu:
Hrvatska zaklada za znanost
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Nakladnik
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3
10 000 Zagreb

Za nakladnika
izv. prof. dr. sc. Domagoj Tončinić

Urednice
izv. prof. dr. sc. Marina Protrka Štimec
doc. dr. sc. Zrinka Božić
Mirela Dakić

Računalni slog i oblikovanje naslovnice
Lucija Gudek

Ilustracija na naslovnici:
El Lissitzky, Novi Čovjek (Neuer) (Figurice, 1923)

Tisak i uvez
Studio Moderna d.o.o.
Josipa Hatzea 25, Zagreb

ISBN
978-953-379-039-8

studeni, 2022.

HRZZ
Hrvatska zaklada
za znanost

